

НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ

Предмет: Реферат о урађеној докторској дисертацији кандидата мр Јелене Живковић

Одлуком Наставно-научног већа Архитектонског факултета Универзитета у Београду бр.01-522/2-3.1 од 20.4.2015. године, именовани смо за чланове Комисије за преглед, оцену и одбрану докторске дисертације кандидата мр Јелене Живковић под насловом

КОНЦЕПТ ИНТЕГРИСАНЕ РЕКРЕАЦИЈЕ И МОГУЋНОСТИ ПРИМЕНЕ У УСЛОВИМА РАЗВОЈА ГРАДОВА СРБИЈЕ

После прегледа достављене Дисертације и других пратећих материјала и разговора са Кандидатом, Комисија је сачинила следећи

РЕФЕРАТ

1. УВОД

1.1. Хронологија одобравања и израде дисертације

Кандидаткиња је магистарску тезу одбранила 7.9.2000. године на Архитектонском факултету Универзитета у Београду и стекла звање магистра техничких наука у области архитектуре и урбанизма.

Мр Јелена Живковић је новембра 2011. године поднела захтев Наставно-научном већу Архитектонског факултета Универзитета у Београду да јој се одобри израда докторске дисертације под називом "Концепт интегрисане рекреације у развоју савременог града".

На седници Наставно-научног већа Архитектонског факултета Универзитета у Београду, која је одржана 28.новембра 2011.године, на основу члана 98. Статута Архитектонског факултета у Београду ("Службени билтен Факултета", бр.80/08 и 84/10), а у вези са чланом 28, Правилника о докторским студијама Архитектонског факултета у Београду ("Службени билтен Факултета" бр. 81/08) и Одлуке Већа докторских студија од 24.новембра 2011.године, донета је одлука бр. 01-2285/2-3.12 о образовању Комисије за оцену испуњености услова кандидата и теме докторске дисертације кандидаткиње мр Јелене Живковић, дипл.инж.арх, под предложеним насловом "Концепт интегрисане рекреације у развоју савременог града". Комисија је формирана у саставу:

- др Зоран Никезић, редовни професор Архитектонског факултета Универзитета у Београду
- др Владан Ђокић, редовни професор Архитектонског факултета Универзитета у Београду
- др Сретен Вујовић, редовни професор Филозофског факултета Универзитета у Београду

Комисија за оцену испуњености услова кандидата и теме докторске дисертације је поднела извештај којим је предложила Наставно-научном већу да одобри израду докторске дисертације под коригованим насловом: „**Концепт интегрисане рекреације и могућности примене у условима развоја градова Србије**“, и за ментора предложило редовног професора Архитектонског факултета др Зорана Никезића.

Наставно-научно веће је усвојило овај извештај 12.марта 2012.године, Одлуком бр.01-274/2-5.14. и проследило га Већу Научних области грађевинско-урбанистичких наука Универзитета у Београду на сагласност. Веће Научних области грађевинско-урбанистичких наука Универзитета у Београду је одлуком бр 06-17893/4-12 на седници одржаној 10.4.2012.године дало сагласност на предложену тему, и предложеног ментора. Наставно-научно веће Архитектонског факултета је, на седници одржаној 26.4.2012.године, одлуком бр 01-529/2-3.1. дана одобрило рад на теми докторске дисертације кандидаткиње и именовало Проф. др Зорана Никезића за ментора. Утврђено је да кандидат може одбрани докторску дисертацију до 30.септембра 2016. године.

Кандидаткиња је, уз сагласност ментора, предала завршену докторску дисертацију Већу докторских студија 14. априла 2015.године. Наставно-научно веће је на седници одржаној 20.априла 2015. године донело одлуку бр 01-522/2-3.1 о именовању Комисије за оцену и одбрану докторске дисертације у саставу:

- др Владан Ђокић, председник Комисије редовни професор Архитектонског факултета у Београду,
- др Зоран Никезић, ментор, члан Комисије редовни професор Архитектонског факултета у Београду, у пензији и
- др Сретен Вујовић, члан Комисије редовни професор Филозофског факултета у Београду, у пензији.

1.2. Научна област дисертације

Дисертација која је предмет овог реферата припада научном пољу техничко-технолошких наука, научној области Архитектура и урбанизам, и ужој научној области урбанизам и просторно планирање. Ментор предметне дисертације је др Зоран Никезић, редовни професор у ужој научној области урбанизам и просторно планирање, Архитектонског факултета Универзитета у Београду, у пензији.

1.3. Биографски подаци о кандидату

Мр Јелена Живковић дипл.инж.арх, рођена је 25.7 1967. године у Београду, где је завршила основну школу и Математичку гимназију. Дипломирала 1993. године на Архитектонском факултету Универзитета у Београду са просечном оценом 8.96 у току студирања и оценом 10 на дипломском раду. У току студија је била стипендиста Републичке фондације за развој научног и техничког подмлатка. Магистраску тезу, под називом „Утицај еколошких захтева на обликовање отворених рекреативних простора у граду“ одбранила је 2000. на Архитектонском факултету у Београду. Просечна оцена на Магистарским студијама била је 10. Магистарски рад је награђен 2001.године Наградом Привредне коморе Београда.

Запослена је на Архитектонском факултету Универзитета у Београду на Департману за урбанизам, од 1994.године, прво као стручни сарадник, а потом као асистент приправник и асистент. Изабрана је у звање доцента за област урбанистичког пројектовања јануара 2005. године. Реализује наставу на основним и мастер академским студијама архитектуре и мастер студијама Интегрални урбанизам као руководилац студија, теоријских и изборних предмета. Ментор је бројних дипломских и мастер радова од којих су неки награђени највишим наградама (Награда Града Београда за стваралаштво младих, Награда Привредне коморе

Београда, Награда Универзитета у Београду за најбољи стручни и научно-истраживачки рад,...). Као члан комисије учествовала је у одбранама великог броја магистарских и специјалистичких радова. Учесник је у међународној сарадњи Београдског са архитектонским факултетом "Ludovico Quaroni" у Риму од 2007 године. У периоду 2009 - 2010 г. ради као гостујући наставник на Грађевинско-архитектонском факултету у Нишу. Добитник је Basileus scholarship за наставно особље у оквиру "Erasmus Mundus External Cooperation Window Project Basileus" 2010. године. Један је од руководилаца међународног интердисциплинарног пројекта унапређења јавних градских простора *Public Art Public Space*.

Научно истраживачки рад кандидата мр Јелена Живковић је фокусиран на истраживање две компламентарне области, које она повезује са својим професионалним и педагошким радом. Прва област истраживања се односи на испитивање основа, карактеристика развоја, као и приступа планирању рекреације и туризма у урбаним и руралним насељима. Друга област истраживања је усмерена на питања квалитета и приступа планирању и дизајну јавних и отворених простора у граду. Кандидаткиња у својим истраживањима на различите начине повезује ове области, и посебно се фокусира на питања интегралног и еколошког приступа усмеравању развоја отворених и рекреативних простора. Учествовала је у стручним и научно-истраживачким, домаћим (3) и међународним (3) пројектима у својству истраживача и руководиоца и објавила већи број научних и стручних радова у монографијама (19), часописима (7), публикацијама (5) и зборницима са конференција (35). Коаутор је књиге „Public art & Placemaking/Јавна уметност и креирање места“, публикације „Уметност у јавном простору“ и коуредник књига „Citta, Fiumi, Margini Fluviali - Roma Belgrado“ и „Multitasking - Public Space 4 Public Art“.

У оквиру свог професионалног ангажмана Ј. Живковић има већи број значајних референци из области урбанизма и архитектуре. Учествовала је и била награђивана на неколико националних и међународних конкурса (8) из области урбанистичког пројектовања и била учесник и ко-аутор великог броја изложби (30). Учествовала је и руководила изградом 7 урбанистичких студија. Аутор је експертиза у области развоја туризма, рекреације, спорта, предела и система зеленила и члан синтезног тима у изради 15 просторних и урбанистичких планова. Била је и члан експертског тима/ консултант на 11 урбанистичких планова. Коаутор је теме "Заштита, уређење и развој предела" у Стратегији и Просторном плану Републике Србије. Била је и члан Националног експертског тима за потписивање Европске конвенције о пределу. Вишеструко је награђивана (18) за научно-истраживачки и за стручнио-уметнички рад.

Члан је струковних организација Удружења урбаниста Србије и Савеза архитеката Србије. Активно говори енглески језик, а поседује основно знање француског, шпанског и немачког језика.

2. ОПИС ДИСЕРТАЦИЈЕ

2.1. Садржај дисертације

Докторска дисертација мр Јелене Живковић, под називом „Концепт интегрисане рекреације и могућности примене у условима развоја градова Србије“ написана је на 324 стране. На почетку дисертације, пре основног текста, налази се подаци о ментору и члановима комисије, захвалнице, резиме на српском и енглеском језику, садржај, списак слика и табела који су дати на 15 страна. Рад укључује 50 слика и 12 табела. Основни текст је дат на 262 стране, а напомене на 18 страна. Преглед литературе и извора (укупно 370 јединица) је дат на 13 страна, прилози на 12 страна и биографија аутора на једној страни, након чега следе изјава о ауторству, изјава о истоветности штампане и електронске верзије докторског рада и изјава о коришћењу.

Основну структуру дисертације чини шест поглавља. У наставку је приказан основни садржај дисертације.

Прво поглавље је „Увод“ са следећим подпоглављима: 1.1. Дефинисање предмета рада, 1.1.1. Образложење избора теме истраживања, 1.1.2. Предмет истраживања, 1.2. Оправданост, сврха и циљеви истраживања, 1.3. Радне хипотезе, 1.4. Методологија истраживања, 1.5. Структура рада и опис поглавља.

Друго поглавље под називом „Рекреација као интегративни урбани садржај“ састоји се из следећих делова: 2.1. Дефинисање рекреације, 2.1.1. Појам и садржај рекреације, 2.1.2. Структура и процес рекреације, 2.1.3. Специфичност и значај рекреације, 2.1.4. Рекреација као део и критика свакодневног живота: основе интегративности – читање Лефевра, 2.2. Интегративна улога рекреативног доживљаја, 2.3. Интегративни потенцијал рекреативних пракси, 2.3.1. Рекреација као пракса и сусрет у урбаном простору, 2.3.2. Рекреација као медијум везивања за место, 2.3.3. Рекреација као место друштвености, 2.3.4. Интегративност рекреативних пракси у урбаном простору, 2.3.5. Рекреација као средство означавања урбаног простора, 2.4. Простор рекреације као поље активирања њеног интегративног потенцијала, 2.4.1. Простор рекреације, 2.4.2. Рекреација као средство повезивања урбане структуре, 2.4.3. Самостална и интегрисана рекреација у граду,

Треће поглавље „Интегрисана рекреација у савременом граду“ обухвата следећа подпоглавља: 3.1. Околности појаве и развоја интегрисане рекреације у савременом граду, 3.1.1. Рекреација у савременом друштву, 3.1.2. Производња друштвеног простора: читање Лефевра 2, 3.1.3. Укључење рекреације у друштвене процесе производње урбаног простора, 3.2. Карактеристике интегрисане рекреације у савременом граду, 3.2.1. Приступ анализи карактеристика интегрисане рекреације у савременом граду, 3.2.2. Приказ и анализа концепата развоја града кроз рекреацију, 3.2.3. Упоредна анализа концепата развоја града кроз рекреацију, 3.3. Интегрисана рекреација као фактор повезивања урбане структуре: могућности и ограничења развоја кроз рекреацију, 3.3.1. Просторне форме и нивои развоја кроз рекреацију, 3.3.2. Пејзаж интегрисане рекреације и приоритетне области/локације за развој кроз рекреацију, 3.3.3. Актери провизије као фактори обликовања могућности повезивања урбане структуре интегрисањем рекреације.

Четврто поглавље под називом „Концепт интегрисане рекреације и могућности примене у условима развоја градова Србије“ садржи следећа подпоглавља: 4.1. Редифинисање концепта рекреације у урбаном развоју Србије, 4.1.1. Услови и карактеристике развоја градова Србије, 4.1.2. Развој рекреације у градовима Србије – постојећи концепт, 4.1.3. Концепт интегрисане рекреације за усмеравање развоја градова Србије, 4.2. Модел интегрисања урбане структуре развојем рекреације, 4.3. Операционализација и импликације за урбани дизајн, планирање и управљање у Србији, 4.3.1. Урбани дизајн, 4.3.2. Урбано планирање и управљање, 4.4. Претпоставке за примену концепта интегрисане рекреације у усмеравању развоја градова Србије

Пето поглавље – „Могућности примене концепта интегрисане рекреације: пример Београда“ се састоји из следећих делова: 5.1. Увод, 5.2. Рекреација у стратешким документима развоја Београда, 5.3. Развијеност феномена интегрисане рекреације у Београду, 5.4. Интегрисана рекреација као средство ре-интеграције града и реке, 5.4.1. Контекст развоја подручја централног Савског приобаља, 5.4.2. Иницирање развоја интегрисањем рекреације – фаза 1, 5.4.3. Интензивирање развоја интегрисањем рекреације – фаза 2, 5.4.4. Интегративни потенцијал рекреације у развоју централног Савског приобаља, 5.4. Могућности и ограничења примене концепта интегрисане рекреације у Београду

Шесто поглавље – „Закључна разматрања“ се састоји из следећих делова: 6.1. Рекреација као интегративни урбани садржај, 6.2. Интегрисање рекреативних садржаја у простор као средство развоја савременог града - развој интегрисане рекреације, 6.3. Концепти развоја града кроз рекреацију и могућности повезивања урбане структуре, 6.4. Могућности примене

концепта интегрисане рекреације у Србији, 6.5. Остварени резултати и правци даљег истраживања.

2.2. Кратак приказ појединачних поглавља

Прво поглавље – „Увод“, одређује контекст и научну оправданост истраживања, дефинише проблем и предмет истраживања, основне појмове, циљеве и задатке, хипотезе и методологију истраживања. Ово поглавље има за сврху да позиционира ово истраживање у односу научни контекст и пружи оквир за лакше праћење садржаја осталих поглавља

Друго поглавље – „Рекреација као интегративни урбани садржај“, успоставља теоријски оквир истраживања, објашњава специфичан карактер односа рекреације и града и дефинише основе рекреације као интегративног урбаног садржаја. Разматрају се појам и садржај, структура и процес рекреације као и њене специфичне карактеристике и значај за појединце и друштво. Рекреација се сагледава као део и критика свакодневног живота коју Лефевр препознаје као могући нови принцип окупљања сегментираног и фрагментованог града. То пружа основе за испитивање и дефинисање рекреације као интегративног урбаног садржаја кроз разматрање три основна чиниоца: доживљај, праксу и простор рекреације. Рекреација се концептуализује као пракса и сусрет у урбаном простору на основу чега се разматра као медијум везивања за простор и као место друштвености. Такође се на идентификују различите форме интегративности рекреативних пракси (фокална, флуидна, порозна) у урбаном простору. Простор рекреације се сагледава као поље активирања њеног интегративног потенцијала и указује на разлике које у том смислу постоје између самосталне и интегрисане рекреације у граду. На тај начин се успостављају теоретске основе за анализу интегративног потенцијала савременог развоја рекреације као средства урбаног развоја, која се спроводи у наредном поглављу

Треће поглавље – „Интегрисана рекреација“ у савременом граду, усмерена је на објашњење појаве, опис и систематизацију карактеристика феномена "интегрисане рекреације", сагледавање њене улоге у урбаном развоју и утврђивање могућности и ограничења интегративног деловања на урбану структуру. Разматра се на који начин поједине одреднице савременог друштва обликују интензитет, динамику и диверзитет тражње за рекреативним садржајима и просторима и тако подстичу развој феномена "интегрисане рекреације". Поред тога, идентификују се силе и изазови савременог развоја као екстерни и интерни фактори који такође подстичу развој феномена. Полазећи од Лефеврове теорије производње простора, кроз праћење три домена производње простора (нове урбане економије, нове урбане политике, свакодневница/цивилни сектор) испитује се однос друштвених процеса промене и развоја феномена интегрисане рекреације. Карактеристике феномена интегрисане рекреације испитују се анализом актуелних концепата развоја града (Град забаве, Град фантазије, Град доживљаја, Град игре, Здрав/активни град, Зелени град, Креативни град) који користе рекреацију као средство развоја. Сваки од концепата се на анализира појединачно како би се успоставиле релације између проблема развоја, улоге рекреације у развоју, актера производње простора, просторне форми и локација интегрисане рекреације и карактеристика повезивања урбане структуре које концепти омогућавају. Концепти се анализирају и упоредо како би се утврдиле сличности и разлике које међу њима постоје. На крају се разматрају могућности и ограничења оваквог развоја кроз систематизацију форми и нивоа интегрисане рекреације, препознавање значаја различитих актера провизије, мапирање пејзажа интегрисане рекреације и издвајање приоритетних области за развој кроз рекреацију.

Четврто поглавље – „Концепт интегрисане рекреације и могућности примене у условима развоја градова Србије“, састоји се из четири дела. У првом делу се разматрају карактеристике и услови развоја градова Србије унутар којих се развијају прилике за рекреацију становника и посетилаца. На основу теоретског дефинисања рекреације као

интегративног урбаног садржаја и резултата истраживања феномена интегрисане рекреације, критички се разматра постојећи приступ развоја рекреације у граду и успостављају нове вредносне и садржајне основе интеграције рекреације у урбани развој у Србији. У другом делу се на основу новог концепта рекреације и специфичности услова развоја у Србији, дефинише структурни модел интегрисања урбане структуре развојем рекреације. Трећи део поглавља разматра могућности операционализације концепта интегрисане рекреације за урбани дизајн, планирање и управљање. На крају се формулишу претпоставке за примену концепта интегрисане рекреације у развоју градова Србије.

Пето поглавље – „Могућности примене концепта интегрисане рекреације: пример Београда“ састоји се из четири дела и преиспитује да ли је и на који начин могућа примена концепта интегрисане рекреације на примеру Београда. Први део поглавља је посвећен сагледавању позиције рекреације у стратешким документима развоја Београда како би се утврдило на који начин се рекреација као урбани садржај поима и везује за усмеравање урбаног развоја Београда. У другом делу се разматра ниво развијености феномена интегрисане рекреације у Београду кроз идентификацију карактеристичних примера који се анализирају у односу на актере, локације, форме интегрисане рекреације и ниво урбаног развоја коме доприносе. Трећи део поглавља представља студију случаја развоја централног Београдског приобаља реке Саве у којој се испитује улога и ефекти интегрисане рекреације у развоју кроз примену модела интегрисања урбане структуре развојем рекреације као аналитичког оквира. Проверава се претпоставка да је у овој трансформацији, интегрисање различитих рекреативних садржаја у простор града играло важну улогу. На крају се, на основу резултата спроведених анализа, дискутује о могућностима и ограничењима примене концепта интегрисане рекреације у Београду.

Шесто поглавље – „Закључна разматрања“, сумира постигнуте резултате на основу којих су генерисани закључци у односу на постављене хипотезе, питања и делове истраживачког проблема. Поглавље даје преглед оствареног теоријског, методолошког и практичног доприноса, указује на ограничења рада, питања која траже додатну разраду и даје смернице за даља истраживања.

3. ОЦЕНА ДИСЕРТАЦИЈЕ

3.1. Савременост и оригиналност

Докторска дисертације мр Јелене Живковић обрађује актуелну тему улоге рекреације у савременом развоју градова, у контексту трагања за интегративним приступима урбаном развоју. Ова тема је важна за развој градова Србије будући да се они традиционално ослањају на превазиђене развојне обрасце и не препознају алтернативне могућности развоја. Постојећа истраживања препознају поједина интегративна својства садржаја рекреације, али не постоји истраживање које прецизно теоретски дефинише рекреацију као интегративни урбани садржај, у фокус стаља диверзитет, систематизује, симултано посматра и доводи у везу различите процесе, форме и територијализацију могућности интегративног деловања рекреације у развоју града. Фокусирајући се управо на ова питања, дисертација Ј. Живковић пружа оригинални научни допринос.

Оригиналност рада се додатно огледа и у чињеници да ова тема до сада није обрађивана у контексту развоја градова Србије. Редефинисањем концепта рекреације у усмеравању урбаног развоја у Србији, тако да обухвати сложеност форми и препозна улогу рекреације као средства урбаног развоја, чини се помак у односу на постојећу урбану теорију и праксу планирања и развоја рекреације у Србији.

3.2. Осврт на референтну и коришћену литературу

Као најзначајнији извори коришћени у истраживању издвајају се:

- Hannigan, J. (1998) *Fantasy City: Pleasure and profit in postmodern metropolis*, London, NY: Routledge
- Stevens, Q. (2007) *The Ludic City: Exploring the potential of public spaces*, London, NY: Routledge
- Clark T.N.(ed.) (2004) *City As An Entertainment Machine: research in urban policy*. Amsterdam: Elsevier
- Laundry, Ch., (2008) *The Creative City*, Comedia, London: Earthscan
- Florida, R. (2005). *Cities and the Creative Class*, NY, London:Routledge
- Judd D. , Fainstein S. (1999) *The Tourist City*, New Haven : Yale University Press
- Hough, M. (1995) *Cities and Natural Processes*, London: Routledge
- World Health Organization (WHO) (2008) *A Healthy City is an Active City*
- Hall, M.C., Page S.J. (2006) *The Geography of Tourism and Recreation*, NY: Routledge
- Crouch, D. (1999) *Leisure and Tourism Geographies*, Routledge
- Williams, S. (1995) *Outdoor recreation and the Urban Environment*, London, NY: Routledge
- Roberts, K. (2006), *Leisure in Contemporary Society*, Wallingford, UK: CABI Publishing
- Rojek, C. (2005) *Leisure Theory: Principles and Practices*, NY: Palgrave Macmillan
- Veal ,A.J. (2002), *Leisure and Tourism Policy and Planning*, Wallingford, UK: CABI Publishing
- Lefebvre, H. (1996) *Writings on Cities*, Oxford UK Cambridge, MA: Blackwell publishing
- Lefevre, H. (1991), *Production of Space*, Oxford UK, Cambridge, MA, Blackwell
- Amin, A. , Thrift, N.(2002) *Cities: Reimagining The Urban*, Cambridge UK Polity Press
- Massey D., (2005) *For Space*, Sage Publications Ltd
- Elin N., (2006) *Integral Urbanism*, NY: Routledge

Карактер дисертације је условио коришћење обимне савремене литературе из неколико научних области. Кључни аутори су издвојени према поглављима у којима се кандидаткиња на њих позива.

Теоријско одређење и дефинисање рекреације као интегративног урбаног садржаја иницирано је теоријом свакодневнице Анри Лефевра (Lefebvre, 1959, 1991, 1996) која рекреацију препознаје као нови принцип окупљања урбаног. Засновано је на релевантним радовима кључних аутора из области психологије рекреације (Mannell & Iso-Ahola, 1987; Lee & Dattilo, 1994; Stebbins, 1992, 2001, 2004, 2007), социологије рекреације (Rojek, 1995, 2005; Kelly, 1987; Kelly & Freysinger 1999, Roberts, 2006; Haywood et.al 1995; Hemingway, 1999, Arai & Pedlar, 2003), географије рекреације и туризма (Crouch, 1999, 2000, 2006; Hall & Page 2006, Williams S, 1995; Williams, D. R., 2008), кроз које се разматра интегративност рекреативног доживљаја и рекреативних пракси у урбаном простору. Просторни аспекти активирања интегративног потенцијала рекреације у граду базирани су на радовима теоретичара простора (Massey, 2005), урбанизма (Amin & Thrift 2002; Никезић, 2007; Elin, 2006) и планирања и менаџмента простора рекреације (Veal, 2002, 2009; Henry, 2001, Bramham et al. 1989; Веснић-Неђерал,1991).

Објашњење развоја феномена интегрисане рекреације у савременом граду омогућено је коришћењем радова из области социологије, географије, економије, и студија културе (Ingelhart & Welzel, 2010; Hall P.,1997; Hall, 2001; Bauman 2000, 2009; Castels, 2000; Сенет, 1996; Harvey, 1989, Петровић, 2009; Ердеи 2008; Romein, 2005; Florida 2002, 2005, Lash &Urry 1994; Хартли, 2007; Pine& Gilmore, 2011; Вујовић, 1992; Павловић, 2009) којима се у везу доводе промене у тражњи за рекреацијом у савременом друштву и карактер развоја савремених градова.

Анализа концепата развоја градова кроз рекреацију заснована је на радовима аутора који поједине домene рекреације идентификују као вредност за развој: Град забаве (Clark T.N, 2002, 2004, Glaeser, Kolko,& Saiz, 2000), Град фантазије (Hannigan, 1998; Gottdiener, 2001), Град туризма Judd & Fainstein 1999; Williams, 2010), Град доживљаја (Lorentzen, 2008, 2009; Marling et.al, 2007), Град игре (Stevens Q. 2007, Lefevre&Doll, 2007), Здрав/активни град (Edwards&Tsouros, 2008), Зелени град (Hough,1995; Williams, 1995), Креативни град (Florida, 2002, 2005; Laundry, 2008). У овом случају се литература користи као примарни извор за

утврђивање основа на којима се рекреација integriше у простор и на основу којих се мапира територијализација феномена интегрисане рекреације у савременом граду. Поред наведених, коришћени су и други бројни примарни извори попут стратегија и планове развоја репрезентативних градова, европских и глобалних стратегија и повеље у доменима који су били предмет анализе.

У дефинисању услова и карактеристика развоја градова Србије коришћени су теоријски радови и емпиријске студије аутора из области социологије, економије, географије и планирања у Србији (Никезић, 1996, 2010; Бајић-Брковић, 2010; Лазаревић-Бајец, 2004, 2009; Петовар, 2004, 2010, Вујовић, 2008; Петровић, 2009; Вујошевић, 2010; Тошић & Крунић 2005). Анализа карактеристика и ефеката постојећег концепта рекреације у Србији заснована је на радовима у области социологије (Спасић, 2010, Томановић et.al. 2012; Цветичанин & Миланков, 2011) и планирања рекреације (Веснић-Неђерал 1991, 1993; Петровић et.al. 1996). Поред наведених су коришћени и примарни извори који су обухватили стратешке документе планирања развоја Србије као и уредбе и извештаје о нивоу развијености градова.

Емпиријски део истраживања, који је усмерен на разматрање могућности примене концепта интегрисане рекреације на примеру Београда, заснован је на примарним изворима попут стратешких докумената развоја (Регионални и Генерални план Београда, Стратегију развоја града Београда, Стратегију развоја туризма Београда,...), документације пројекта Public art Public space, писаних и електронских извора о појединим пројектима интегрисане рекреације у приобаљу Београда.

На основу увида у избор, савременост, и квалитет референтне и коришћене литературе Комисија оцењује да кандидаткиња познаје ауторитете у области истраживања, препознаје кључне теоријске ставове и расправе, располаже актуелним примерима и на одговарајући начин користи изворе за аргументацију својих ставова у области коју истражује.

3.3. Опис и адекватност примењених научних метода

Научни методи који су примењени у овом истраживању одабрани су у складу са темом, проблемом и предметом истраживања, и омогућили су адекватну проверу постављених хипотеза.

У складу са предметом и циљевима рада спроведено истраживање је прагматичне оријентације и квалитативног карактера. Рад на дисертацији је развијан на општем (културно-цивилизацијски одређеном) нивоу и операционализован за примену у специфичним условима развоја градова Србије. У складу с тим су дефинисане основне истраживачке хипотезе и формирана специфична истраживачка стратегије која је обухватила две фазе: 1) испитивање рекреације као интегративног урбаног садржаја у градовима развијених земаља и 2) проверу могућности примене новог концепта рекреације у условима развоја градова Србије.

Дефинисање и испитивање рекреације као интегративног урбаног садржаја у савременом развоју градова је подразумевало примену неколико метода истраживања. Теоријско одређивање рекреације као интегративног урбаног садржаја вршено је теоријско-критичком анализом радова из области теорије рекреације (психологија, социологија, географија рекреације) и планирања и развоја простора рекреације, и резултовало је препознавањем различитих основа и форми интегративног деловања рекреације на урбану структуру. Објашњење развоја феномена интегрисане рекреације у савременом граду омогућено је теоријском анализом радова у области социологије, економије, географије и студија културе на основу које су успостављене релације између промењене улоге и значаја рекреације у савременом друштву и чинилаца који обликују производњу простора у савременом граду. Провера претпоставке да укључење рекреације у различите процесе производње простора доприноси интегрисању урбане структуре вршена је упоредном анализом осам актуелних

концепата развоја града кроз рекреацију. Истраживањем су успостављене везе између процеса производње простора, форми и локација интегрисане рекреације које реализују, и утврђене сличности и разлике између различитих концепата у односу на могућности које пружају за успостављање веза у урбаној структури. Утврђено је да овакав карактер развоја рекреације омогућава диверзитет форми и нивоа развоја и усложњава пејзаж могућности за интегративну рекреативну праксу на територији града, чиме се доприноси њеном интегративном деловању на урбану структуру.

Резултати првог дела истраживања послужили су као основ за другу фазу рада - преиспитивање постојећег концепта развоја рекреације у развоју градова Србије, његово редефинисање и формирање концептуалног структурног Модела интегрисања урбане структуре развојем рекреације прилагођеног специфичним условима развоја градова Србије. Поред основне методе моделовања, којом је вршена ситеза и интерпретација резултата истраживања, у овој фази су примењене и методе анализа садржаја релевантних стратешких докумената развоја градова Србије, анализа новијих истраживања у области праксе рекреације, критичко- теоријска анализа друштвених услова развоја градова Србије, као и критичка анализа постојећег концепта рекреације у пракси планирања и развоја рекреације у Србији.

Провера друге хипотезе вршена је методом студије случаја на примеру Београда као најразвијенијег града са најсложенијом урбаном структуром у Србији. Претпоставке о могућности примене концепта интегрисане рекреације у условима развоја градова Србије провераване су кроз: а) квалитативну анализу садржаја стратешких докумената развоја града којом је сагледана позиција, структура, значај и улога рекреације у развоју града, б) анализу иницијално мапираних форми интегрисане рекреације у Београду, в) студију развоја централног Беорадског приобаља. Студија је обухватила различите међусобно повезане фазе и фрагменте развоја овог подручја који су анализирани у историјском, просторном и друштвеном контексту и разматрани применом новог Модела као аналитичког оквира у испитивању могућности повезивања урбане структуре развојем рекреације. Критичком анализом су потом утврђене могућности и ограничења за примену концепта интегрисане рекреације у условима развоја градова Србије.

На основу свега реченог се може закључити да је сложена методологија истраживања омогућила доследно праћење линија истраживања, обезбедила квалитетне истраживачке налазе, као и да су примењени научни методи омогућили адекватну проверу постављених хипотеза.

3.4. Применљивост остварених резултата

Резултати остварени овим истраживањем представљају значајан допринос осветљавању промене у односу развоја рекреације и урбаног развоја у савременом друштву, а која до сада у теорији и пракси планирања, управљања и дизајна у Србији није довољно препозната нити на адекватан начин валоризована. У том смислу, уграђивање резултата истраживања у нови Концепт интегрисане рекреације у Србији представља основ за концептуалне и практичне промене у приступу усмеравању развоја градова Србије којима се могу развијати алтернативе традиционалним приступима развоју ослоњеним на материјалне ресурсе. Резултати истраживања пружају теоријски и емпиријски утврђен основ за коришћење садржаја рекреације као средства позитивне промене у урбаном простору чиме се истовремено доприноси урбаном развоју и унапређењу квалитета живота становника.

Очекивана примена резултата истраживања у пракси урбаног планирања, управљања и дизајна се односи на коришћење Модела интегрисања урбане структуре развојем рекреације као аналитичког оквира у формулисању стратегија и планова развоја градова Србије. Он се може користити за разматрање алтернатива развоја и осветљавање различитих интереса у процесу стратешког или регулационог планирања. Истовремено је његова употреба могућа и

у процесу развоја стратегија и тактика урбаног дизајна усмерених на јачање рекреативних вредности урбаног простора у циљу успостављања и усложњавања веза у урбаној структури.

С обзиром да је део истраживања спроведен и у конкретним условима, на примеру Београда, реално је претпоставити да резултати истраживања могу обезбедити прецизније и чвршће основе за будуће политике развоја усмерене на увећање рекреативних вредности урбаног простора у градовима Србије као покретача и подршке њиховом будућем развоју.

3.5. Оцена достигнутих способности кандидата за самостални научни рад

Докторска дисертација мр Јелене Живковић показује да кандидаткиња поседује способност за самостални научни рад. На основу адекватно дефинисане теме и предмета истраживања у области урбанизма и просторног развоја, формирана је специфична стратегија истраживања која је омогућила разматрање теме на два нивоа: а) на општем којим се феномен сагледава у својој комплексности као део процеса производње простора, и б) на посебном којим се могућност развоја интегрисањем рекреације у урбани простор преиспитује у специфичном локалном контексту Србије. Кроз рад на ова два нивоа кандидаткиња је показала способност да истраживање конципира и води и на теоријском нивоу (дефинисање рекреације као интегративног урбаног садржаја, објашњење развоја феномена и истраживање концепата развоја) и на емпиријском нивоу (вишеструка студија случаја праксе развоја кроз рекреацију на примеру Београда). У том процесу је потврђено да је кандидаткиња овладавала вештинама употребе различитих научних метода истраживања, попут критичке теоријске анализе, анализе садржаја различитих извора, упоредне анализе, методе моделовања, и показала способност за синтезу и интерпретацију резултата истраживања.

На основу увида у целокупан рад изложен у докторској дисертацији, као и на основу претходно публикованих научно-истраживачких резултата, Комисија је уверена да кандидаткиња мр. Јелена Живковић поседује неопходна знања и способности за успешан самостални научни рад у области урбанизма.

4. ОСТВАРЕНИ НАУЧНИ ДОПРИНОС

4.1. Приказ остварених научних доприноса

Научни доприноси које је кандидаткиња остварила у оквиру ове дисертације су следећи:

- Успостављање новог концепта развоја рекреације за усмеравање развоја градова Србије, заснованог на редефинисаним елементима и односима у структури рекреације и промењеном поимању њене улоге у урбаном развоју.
- Формирање Модела интегрисања урбане структуре развојем рекреације којим се успостављају везе између процеса производње простора, карактеристика интегрисане рекреације и ефеката на урбану структуру.
- Теоријско дефинисање рекреације као интегративног урбаног садржаја
- Надоградња Модела туризма и рекреације у постмодерном граду Хола и Пејца и идентификација приоритетних области за развој кроз рекреацију.
- Формирање Релацијске матрице форми интегрисане рекреације која повезује просторне форме и модалитете повезивања рекреативних и других градских садржаја.
- Отварањем новог поља истраживања феномена интегрисане рекреације у Србији на примеру Београда омогућена је провера трансферабилности образаца развоја између развијених и пост-социјалистичких земаља

- Успостављање специфичаног методолошког оквира за истраживање основа и комплексности форми интегрисане рекреације у циљу формирања модела интегрисања урбане структуре развојем рекреације, који је креиран за потребе овог истраживања.

4.2. Критичка анализа резултата истраживања

Основни резултат овог рада представља успостављање новог концептуалног и теоријског оквира развоја рекреације у усмеравању развоја градова Србије, заснованог на редефинисаним елементима и односима у структури рекреације и промењеном поимању улоге рекреације у урбаном развоју. У садржајну основу развоја рекреације у граду је кроз нову Релацијску матрицу форми интегрисане рекреације укључена реална комплексност "производње" рекреативних простора и садржаја у савременом граду. Истовремено, разумевање услова и карактера интегративног деловања рекреације у урбаном простору омогућило је теоретско заснивање њеног развоја, не само као друштвеног циља, већ и као средства интегрисања структуре савременог града. На тај начин је омогућено редефинисање односа развоја рекреације и усмеравања развоја града кроз планирање, управљање и дизајн.

На основу истраживања карактеристика различитих актуелних концепата развоја градова кроз рекреацију, као и могућности које пружају за успостављање веза у урбаној структури, дефинисане су компоненте и релације унутар концептуалног Модела интегрисања урбане структуре развојем рекреације. Овим моделом се успоставља веза између производње простора, карактеристика интегрисане рекреације и ефеката у простору, на начин који омогућава да различити актери сагледају и вреднују из свог угла поједине алтернативе развоја кроз рекреацију. На тај начин он представља допринос теорији и пракси планирања рекреације у урбаном развоју, будући да омогућава стратешко сагледавање рекреације у развоју града.

Полидимензионално дефинисање рекреације као интегративног урбаног садржаја представља резултат теоријског истраживања којим се на нови начин омогућава сагледавање и разумевање овог феномена. Иницијална Лефееврова претпоставка о рекреацији као новом принципу окупљања урбаног је у овом раду развијена из мултидисциплинарне перспективе којом се успостављају релације између теорија рекреације и урбане теорије. Повезујући концепте доживљаја, праксе, сусрета и реалцијског простора града успостављене су везе између друштвених актера, активности и физичког простора као елемената урбане структуре кроз које је рекреација дефинисана као интегративни урбани садржај.

Истовремено, резултати овог истраживања омогућавају надоградњу Модела туризма и рекреације у постмодерном граду Хола и Пејца новим лејерима територијализације различитих концепата интегрисане рекреације. Тиме се потврђује да је пејзаж интегрисане рекреације комплекснији од иницијалног модела који су наведени аутори формирали на основу комерцијално и ка-посетиоцима оријентисаних концепата развоја интегрисане рекреације, што представља теоријски помак у домену географије рекреације и туризма.

Овим радом је отворено ново поље истраживања интегрисане рекреације у контексту развоја градова Србије у домену студија рекреације и урбаних студија. То је важно будући да је истраживање проблематике рекреације у Србији неразвијено. Овим истраживањем су учињени први кораци ка идентификацији феномена интегрисане рекреације у Србији и њеним ефектима на развој града. Због тога се као допринос рада може сагледавати и провера трансферабилности образаца развоја између развијених и пост-социјалистичких земаља. Будући да је истраживање реализовано на два нивоа (општем, који се базирао на развоју градова развијених земаља и посебном који се односио на специфични контекст пост-социјалистичке Србије) било је могуће испитати да ли се одређени концепти развоја који су развијани у развијеним земљама могу примењивати и у Србији. Препознавање да је то у

домену урбаних тактика, односно малих и инкременталних промена могуће, представља допринос знању у овој области. Тиме је потврђена претпоставка теорије Т. Н. Кларк-а (Clark, 2004) по којој погодности воде урбани раст, да је у савремено доба развој кроз рекреацију могућ и у мање развијеним земљама.

Методолошки допринос представља специфичан аналитички апарат који је креиран за потребе овог истраживања а који је проистекао из потребе да се у анализи феномена истовремено обухвати његова комплексност и сагледају основе на којима се развија. Услед тога се он може применити и у другим истраживањима која се суочавају са проблемом комплексности манифестовања одређеног феномена, као и потребом да се успоставе везе између процеса производње простора и резултата у урбаној структури.

4.3. Верификација научних доприноса

Категорија M22

1. Djukanovic, Z., **Živković, J.**, (2014). Public Art & Public Space Program: Learning, But Doing!. *Annales, Series historia et sociologia*. Special issue: Researching, interpreting and acting in urban spaces – approaches, perspectives and challenges, Koper: Historical Society of Southern Primorska of Koper, ISSN: 1408-5348, *Accepted for publishing in 2015*

Articles in ANNALES - Anali za Istrske in Mediteranske Studije - Series Historia et Sociologia are abstracted and indexed in: Thomson Reuters (USA): Arts and Humanities Citation Index (A&HCI) and Current Contents / Arts & Humanities; IBZ, Internationale Bibliographie der Zeitschriftenliteratur (GER); Sociological Abstracts (USA); Referativnyi Zhurnal Viniti (RUS); European Reference Index for the Humanities (ERIH); Elsevier B. V.: SCOPUS (NL).

2. Djukanovic, Z., **Živković J.**, Djukanovic, LJ. (2014) Participatory Public Art – A Sustainable Place-Making Practice. *Nano, Bio Green Technologies for a Sustainable Future*, SGEM Scientific Papers DataBase, Volume:14/2; pp.573-581; ISSN 1314-2704; ISBN 978-619-7105-21-6; hi-index 3 in Thomson Reuters, hi-index 5 In Scopus, (DOI:10.5593/SGEM2014/B62/S27.074)

Категорија M23

1. **Živković, J.**, Djukanović Z.,(2010). Small Steps Towards Big Vision: Taking People To The River (Again) in Belgrade, *PORTUS 20*, Venezia: RETE, 2010, pp. 36-41, ISSN 1825-9561

Категорија M24

1. Milovanović Rodic, D., **Živković, J.** & Lalovic, K. (2013). Changing architectural education for reaching sustainable future: A contribution to the discussion, *SPATIUM*, (29) pp.75-80. ISSN 1450-569X, SCIndex, (DOI:10.2298/SPAT1329075M)
2. Radosavljević,U., Đorđević,A., **Živković,J.** (2015) Business Improvement Districts as a Management Instrument for City Center's Regeneration in Serbia, *Facta Universitatis Series: Architecture and Civil Engineering*, Niš: University of Niš, ISSN 0354-4605, *Accepted for publishing for Vol.13, No 1, 2015*

Категорија M14

1. **Živković J.**, Djukanović Z.,(2014), Urban Tactics for Waterfront Redevelopment, in: Devetakovic, M., Haas, H. (eds.) *Werkzeuge und Methoden fur die urbane Wasserfrpontentwicklung* . DAAD Deutscher Akademischer Austausch Dienst, pp.44-47
2. Djukanovic Z., **Zivkovic J.** (2013) Density vs Intensity vs Density vs... Case Study of Belgrade, D. Radović (ed.) *Intensities in Ten Cities*, Tokyo: IKI (International Keio Institute) + flick studio co. Ltd, pp.100-108 , ISBN 9784904894064

Категорија М33

1. **Živković J.**, Lalović K., Milovanović-Rodić D. (2012) Open Space Design As A Tool For Adapting Cities To Climate Change: Possibilities For Integral Approach, II International Conference, „Ecology of urban areas“ 2012, Ečka: TU-NS pp375 -385, ISBN 978-86-7672-172-6
2. **Živković J.**, Ksenija Lalovic K., Đukanovic Z. (2012) Ecology In Public Open Space Planning And Design: Science, Philosophy or Ideology? Book of proceedings International Conference“ Architecture and Ideology“, Belgrade: Faculty of Architecture University of Belgrade, ISBN 978-86-7924-083-5(FA) pp 652-662

Категорија М42

1. Ђукановић З, **Живковић Ј.** (2008.) Public art and placemaking / Јавна уметност и креирање места: студија случаја Градска општина Стари Град; Архитектонски факултет Универзитета у Београду, Београд; ISBN 978-86-7924-012-5

Категорија М45

1. **Живковић, Ј.** (2006). Еколошке и функционалне основе интегралног планирања отворених рекреативних простора града и регионалног система отворених простора, у: Ралевић М., Ступар А. (ур.) *Полазишта и принципи регенерације региона Србије*, Архитектонски факултет, Београд, стр. 115-155
2. **Живковић Ј.** (2004), Истраживање могућности развоја мрежа рекреативних простора Крагујевца, у: Ралевић М. (ур.) *Крагујевац-среднште Шумадијске регије, услови, принципи и могућности развоја*, Београд: Архитектонски факултет, pp. 145-182

Категорија М51

3. **Живковић, Ј.**, Радосављевић, У., Миловановић Родић, Д. (2015) Интегрални приступ прилагођавању градова климатским променама употребом инструмената дизајна отворених простора, ECOLOGICA, Vol. 22, No 77., UDC: 551.582/.583

Категорија М63

1. **Живковић, Ј.** (2007) Основе и принципи планирања простора за рекреацију и спорт у насељима у Србији, у Јанић М. Милевић М, Ралевић М.: *Национални експертски састанак Ка стратегији просторног и урбаног развоја Републике Србије*, Републичка агенција за просторно планирање Републике Србије, Београд, стр. 114-120
2. **Живковић, Ј.**, (2006) Рекреација и туризам у функцији ревитализације градских речних приобаља, Р. Богдановић (ур.) *Научно стручни скуп: Реконструкција и ревитализација града*, Друштво урбаниста Београда, pp. 347-357
3. **Живковић, Ј.** (2005) Планирање рекреативних простора као фактора заштите и афирмације природних вредности у граду, зборник радова са симпозијума: *Планирање и развој градова и региона*, Удружење урбаниста Србије, Београд, pp. 274-283
4. **Живковић, Ј.**, (2005), Просторно-функционални фактори и потенцијали развоја туризма и рекреације у насиљима Калуђерске баре, Шљивовица, Соколина и Ослуша на Тари, зборник радова са научног скупа: *100 година туризма на планини Тари*, Општина Бајина Башта, 2005, pp. 477-492

Категорија М72

1. **Живковић, Ј.** (2000) *Утицај еколошких захтева на обликовање отворених рекреативних простора у граду*, непубликована магистарска теза, Архитектонски факултет Универзитета у Београду

5. ЗАКЉУЧАК И ПРЕДЛОГ

Дисертација кандидаткиње мр Јелене Живковић се бави истраживањем савременог развоја урбане рекреације и разматрањем њене интегративне улоге у урбаном развоју. На основу резултата истраживања различитих концепата коришћења рекреације као средства урбаног развоја, редефинисан је концепт рекреације у усмеравању развоја градова Србије и сагледана могућност његове примене на примеру Београда.

На основу прегледа и анализе дисертације, констатовано је да је дисертација написана у складу са основном темом. Утврђено је да дисертација задовољава научне критеријуме, пружа оригинални приступ изабраном научном проблему, адекватно користи и унапређује истраживачку методологију и пружа нова, вредна сазнања у области урбанизма кроз утврђивање основа и могућности коришћења рекреације као средства повезивања урбане структуре. Примена резултата је омогућена дефинисањем новог модела интегрисања урбане структуре развојем рекреације прилагођеног условима развоја градова Србије, који се може користити и у сличним условима развоја у другим државама. На основу тога, Комисија закључује да докторска дисертација представља значајан допринос ужој научној области урбанизам и просторно планирање. Узимајући у обзир квалитет рада на дисертацији, као и досадашње искуство и верификоване резултате научно-истраживачког рада, Комисија утврђује да кандидаткиња поседује развијену способност за самостални научно-истраживачки рад.

У том смислу, Комисија предлаже Научно-наставном већу Архитектонског факултета Универзитета у Београду да се докторска дисертација под називом „Концепт интегрисане рекреације и могућности примене у условима развоја градова Србије“ кандидаткиње мр Јелене Живковић, дипл.инж.арх. прихвати, изложи на увид јавности и упуту на коначно усвајање Већу научних области техничких наука Универзитета у Београду.

У Београду, 8. мај 2015.године

ЧЛАНОВИ КОМИСИЈЕ

.....
Проф. др Зоран Никезић, редовни професор у пензији, ментор
Универзитет у Београду, Архитектонски факултет

.....
Проф. др Владан Ђокић, редовни професор
Универзитет у Београду, Архитектонски факултет

.....
Проф. др Сретен Вујовић, редовни професор у пензији
Универзитет у Београду, Филозофски факултет